

Valtuustoaloite pääkirjaston omatoimiaukiolojen laajentamisesta/hyvinvointilautakunnan lausunto

Kaupunginvaltuusto 08.09.2025 § 103

”Ylöjärvellä pääkirjasto Leija on ollut viikonloppuisin suljettuna juuri loma-aikoina, kun lukemiseen ja kirjastossa asiointiin voisi olla paremmin aikaa. Myös muina aikoina viikonloppuaukioloajat ovat suppeat.

Omatoimiaukiolon aikana asiakkaat voivat käyttää kirjaston tiloja ja palveluita joustavasti ilman henkilökunnan läsnäoloa. Kirjaston laajempi saavutettavuus tukisi myös lasten ja nuorten lukutaidon kehittymistä, mikä on keskeistä elinikäisen oppimisen kannalta.

Ylöjärvellä omatoimiaukiolo on jo käytössä laajoilla palveluajoilla Viljakkalan ja Kurun kirjastoissa, mutta pääkirjasto Leijassa vain arkiaamuisin klo 9–10. Aukioloajat on tarve yhtenäistää koko Ylöjärvellä.

Tampereella omatoimikirjasto on otettu käyttöön laajasti, ja heidän toimintamalleistaan voidaan ottaa oppia. Järjestyshäiriöitä on mahdollista ehkäistä esimerkiksi edellyttämällä omatoimikirjaston käyttäjäksi rekisteröitymistä ennen kulkuoikeuksien myöntämistä.

Kokoomuksen valtuustoryhmä”

Toimivalta: Hallintosääntö 32 §

Päätös: Kaupunginvaltuusto päätti lähettää em. valtuustoaloitteen kaupunginhallituksen valmisteltavaksi.

Kaupunginhallitus 29.09.2025 § 311

Toimivalta: Hallintosääntö 32 §

Esittelijä: Kaupunginjohtaja

Päätösehdotus: Kaupunginhallitus päättää lähettää valtuustoaloitteen hyvinvointilautakunnalle lausuntoa varten.

Päätös: Hyväksyttiin.

Hyvinvointilautakunta 02.12.2025 § 162
394/12.03.02/2025

Valmistelija: Kirjastotoimenjohtaja Liisa Nikkilä

Seloste ja perustelut: Ylöjärven pääkirjasto Leijan aukioloajat ovat nykyisellään varsin laajat, talviaikaan kirjasto on avoinna joka päivä. Pääkirjasto Leija on avoinna maanantaisin ja tiistaisin klo 9-20, josta itsepalveluaikaa on klo 9-10. Keskiviikosta perjantaihin kirjasto on avoinna klo 9-19, josta itsepalveluaikaa on klo 9-10. Elokuun

alkupuolelta toukokuun loppuun kirjasto on avoinna lauantaisin klo 10-15. Tammikuun alusta huhtikuun loppuun ja syyskuun alusta marraskuun loppuun kirjasto on avoinna myös sunnuntaisin klo 11-15. Kirjasto seuraa jatkuvasti kävijätilastoja. Niiden perusteella sekä henkilöresurssien mukaisesti on päädytty nykyisiin aukioloaikoihin. Kirjaston aukioloaikoihin kesällä vaikuttavat henkilöstön kesälomat. Muut loma-ajat eivät vaikuta kirjaston aukioloaikoihin.

Seudun kirjastoista Ylöjärven pääkirjasto Leija erottuu aukioloajoiltaan edukseen – esimerkiksi Kangasalan ja Nokian kirjastot ovat aina kiinni sunnuntaisin. Noin kaksi vuotta sitten Leijan aukioloaikoja laajennettiin ottamalla käyttöön itsepalveluaika, joka on eri asia kuin omatoimikäyttö.

Palveluaikoina henkilökunta on paikalla palvelemaan asiakkaita. Suurin osa kirjastojen aukioloajoista on palveluaikaa. Itsepalveluaikana henkilökunta on paikalla, mutta ei palvelemaan asiakkaita vaan omissa tehtävissään. Omatoimiaukioloaikoina henkilökunta ei ole paikalla, vaan asiakkaat pääsevät sisään kirjastokortin ja pin-koodin avulla ja asioivat täysin itsenäisesti.

Pääkirjasto Leijassa on käytössä itsepalveluaika maanantaista perjantaihin klo 9-10. Muina aukioloaikoina henkilökunta on paikalla palvelemaan. Kurun ja Viljakkalan lähikirjastoissa ovat käytössä kaikki kolme aukioloaikatyyppeä.

Tyypillisesti omatoimiaukiolo on käytössä pienissä kunnankirjastoissa ja isompien kaupunkien lähikirjastoissa, joissa sen avulla voidaan tarjota pääsy kirjastoon silloinkin, kun henkilöstöä ei riitä palvelemaan. Pääkirjastoissa ei yleensä ole käytössä omatoimiaikoja.

Ylöjärven pääkirjastossa ei ole nykyisellään teknisiä valmiuksia omatoimen käyttöönottoon, vaan tilassa jouduttaisiin tekemään useita muutoksia, mm. uusimaan palautusautomaatit, tekemään paljon muutoksia asiakaspalvelutiskissä, uusimaan ulko-ovet sähköisiksi, automatisimaan valaistus sekä muuttamaan kameravalvonta omatoimikäyttöön soveltuvaksi. Omatoimikäytön aloittaminen pääkirjastossa vaatisi siis merkittävän erillisrahoituksen. Vuoden 2026 talousarviossa siihen ei ole varauduttu.

Pääkirjaston - ison tilan keskellä kaupunkia - omatoiminen käyttö edellyttää myös muuta valvontaa kuin kameroilla tapahtuvan. Käytännössä se tarkoittaa järjestyksenvalvojan jatkuvaa läsnäoloa omatoimiaikoina eli henkilöresurssin lisäämistä pysyvästi. Vaikka sisään pääseminen edellyttää kirjautumista jokaiselta tulijalta, on yleinen ilmiö, että esim. kaveriporukka tulee sisään yhden henkilön kortilla. Etukäteen omatoimiasiakkaaksi kirjautuminen ei ehkäise tätä ongelmaa. Jälkeenpäin tapahtuva kameratallenteiden tarkastelu ei ratkaise akuutteja järjestyshäiriötilanteita. Tunnistamattoman (esim. tunnistamattomaksi pukeutuneen) henkilön tai henkilöiden tekemä ilkivalta jää helposti selvittämättä ja korjaus- ja siistimiskulut kokonaisuudessaan kaupungin maksettavaksi.

Monissa kunnissa on jouduttu rajoittamaan kirjastojen omatoimikäyttöä juuri ilkvallan vuoksi. Media on uutisoinut tästä mm. Tampereen, Nokian, Porin ja Lahden lähikirjastoissa. Ilkivalta on johtanut jopa omatoimikäytön määräaikaiseen sulkemiseen.

Omatoimiajan käyttöönotto ei toisi Ylöjärven pääkirjastossa tosiasiaassa montakaan viikoittaista käyttötuntia lisää, sillä omatoimikäyttö ei tarkoita pääsyä kirjastoon vuorokauden ympäri. Aamuihin se toisi ehkä yhden käyttötunnin lisää,

illoille enintään pari tuntia. Perjantai-iltojen ja viikonloppujen omatoimikäyttöajat pitäisi harkita erityisen tarkasti.

Tampereella Metsossa ei ole käytössä omatoimiaikaa, ei myöskään itsepalveluaikaa. Tämä on yleinen käytäntö suurissa kirjastoissa. Metsossa on nykyisin, ilman omatoimikäyttöä, vuoroissa 1-2 vahtimestaria sekä jokaisessa iltavuorossa lisäksi vartija. Viikonloppuisin Metso on auki lauantaisin klo 10-16 ja sunnuntaisin klo 11-17. Tuolloin on aina henkilökuntaa paikalla palvelemassa. Tampereella omatoimiaukiolo on käytössä monissa lähikirjastoissa.

MAPSTOon on kirjattu Leijan peruskorjauksen aloittaminen vuodelle 2030. Jos pääkirjastoon halutaan mahdollisuus omatoimiseen käyttöön, on mielekästä ajoittaa ja budjetoida sen tarvitsemat laajat tekniset muutokset peruskorjauksen yhteyteen. Teknisten kertaluontoisten investointien lisäksi tarvitaan pysyvä lisäys kirjaston talousarviossa henkilöstömenoihin vartioinnin vuoksi.

Kirjasto tekee monipuolisesti työtä lukutaidon edistämiseksi kaikissa ikäryhmissä, erityisesti lasten ja nuorten parissa. Kirjastoon tutustutetaan jo päiväkotilapsia, ja ennalta laaditun suunnitelman mukaista kirjastonkäytönopetusta ja kirjavinkkausta tarjotaan sekä ala- että yläkoululaisille. Kirjasto tekee myös yhteistyötä muiden tahojen kanssa, jotta sekä kirjaston palvelut että lukemisharrastus tulisivat tutuiksi kaikenikäisille eri tavoin, mm. kiinnostavien tapahtumien myötä.

Verkkopalvelujen avulla kirjaston palvelut ovat käytettävissä 24/7. PIKIn verkkokirjaston lisäksi Kansallinen e-kirjasto tarjoaa kasvavan kokoelman e-kirjoja, e-äänikirjoja sekä e-aikakauslehtiä kaikkien ylöjärveläisten käytettäväksi ajasta ja paikasta riippumatta. Ensi vuonna Kansallista e-kirjastoa voi käyttää myös selaimen avulla, mikä parantaa mahdollisuuksia etenkin aikakauslehtien lukemiseen. Cineast-elokuvapalvelu on kirjaston asiakkaiden käytettävissä verkossa maksutta, samoin erilaisia musiikkipalveluja. Näin kirjaston palvelut ovat yhä paremmin asukkaiden käytettävissä paikasta ja vuorokaudenajasta riippumatta.

Päätösehdotus

Hyvinvointilautakunta antaa lausuntonsa asiaan yllä olevan selosteosan mukaisena.

Päätös

Hyväksyttiin keskustelun jälkeen.

Kirjastotoimenjohtaja Liisa Nikkilä saapui kokoukseen klo 17.05 puhe- ja läsnäolo-oikeudella ja poistui kokouksesta tämän asian jälkeen klo 17.10.
